

Ігор Богданович ЯЦІВ

доктор економічних наук, доцент,
доцент кафедри статистики та аналізу
Львівський національний аграрний університет
м. Дубляни, Жовківський район, Львівська область, Україна, 80381
E-mail: igyatsiv@ukr.net
Телефон: +380975138522

Світлана Федорівна ЯЦІВ

кандидат економічних наук,
в. о. доцента кафедри економіки підприємства
Львівський національний аграрний університет
м. Дубляни, Жовківський район, Львівська область, Україна, 80381
E-mail: igyatsiv@ukr.net
Телефон: +380975138522

ОЦІНКА ВАРІАЦІЇ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДОСТУПНОСТІ ПРОДОВОЛЬСТВА

Яців, І. Б. Оцінка варіації рівня економічної доступності продовольства [Текст] / Ігор Богданович Яців, Світлана Федорівна Яців // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2014. – Том 15. – № 1. – С. 228-236. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Обґрунтовано необхідність використання детальнішої інформації для відображення економічної доступності продовольства та її варіації для окремих груп населення країни. Запропоновано використання для оцінки нерівності в розподілі продовольчих ресурсів індикаторів диференціації споживання в домогосподарствах основних продуктів харчування, коефіцієнтів Джині, коефіцієнтів еластичності попиту на продовольчі товари за доходом. Показано зв'язок між окремими критеріями економічної доступності продовольства. Розглянуто методику використання даних вибіркового обстеження домогосподарств України для визначення коефіцієнтів Джині, коефіцієнтів еластичності попиту на продовольство за доходом. З'ясовано, що коефіцієнт Джині понад 0,05 вказує на наявність проблем у забезпеченні економічної доступності продовольства для усього населення. Обґрунтовано доцільність урахування при визначенні коефіцієнтів еластичності обсягів споживання в домогосподарствах лише тих продуктів харчування, які купуються. Проведено аналіз динаміки запропонованих показників, що дозволило встановити зміни у варіації економічної доступності продовольства для населення України. Спостерігається зменшення диференціації споживання окремих видів продовольства, однак рівень витрат на харчування залишається надто високим для майже всього населення країни.

Ключові слова: продовольча безпека; продукти харчування; економічна доступність; коефіцієнт Джині; еластичність попиту; домогосподарство.

**Ігорь Богданович ЯЦИВ
Светлана Федоровна ЯЦИВ**

ОЦЕНКА ВАРИАЦИИ УРОВНЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДОСТУПНОСТИ ПРОДОВОЛЬСТВИЯ

Аннотация

Обоснована необходимость использования более детальной информации для отражения экономической доступности продовольствия и ее вариации в разрезе отдельных групп населения страны. Предложено использование для оценки неравенства в распределении продовольственных ресурсов индикаторов дифференциации потребления в домохозяйствах основных продуктов питания, коэффициентов Джини,

коэффициентов эластичности спроса на продовольственные товары за доходом. Показана связь между отдельными критериями экономической доступности продовольствия. Рассмотрена методика использования данных выборочного обследования домохозяйств Украины для определения коэффициентов Джини, коэффициентов эластичности спроса на продовольствие за доходом. Выяснено, что коэффициент Джини свыше 0,05 указывает на наличие проблем в обеспечении экономической доступности продовольствия для всего населения. Обоснована целесообразность учета при определении коэффициентов эластичности объемов потребления в домохозяйствах только покупных продуктов питания. Проведен анализ динамики предложенных показателей, что позволило установить изменения в вариации экономической доступности продовольствия для населения Украины. Наблюдается уменьшение дифференциации потребления отдельных видов продовольствия, однако уровень расходов на питание остается слишком высоким для почти всего населения страны.

Ключевые слова: продовольственная безопасность; продукты питания; экономическая доступность; коэффициент Джини; эластичность спроса; домохозяйство.

Igor Bogdanovych YATSIV

Doctor of Economics,
Associate Professor,
Department of Statistic and Analysis,
Lviv National Agrarian University
Dyblyany, Zhovkva district, Lviv oblast, Ukraine, 80381
E-mail: igyatsiv@ukr.net
Телефон: +380975138522

Svitlana Fedorivna YATSIV

PhD in Economics,
Associate Professor,
Department of Economics of Enterprise,
Lviv National Agrarian University
Dyblyany, Zhovkva district, Lviv oblast, Ukraine, 80381
E-mail: igyatsiv@ukr.net
Телефон: +380975138522

ESTIMATION OF VARIATION OF THE LEVEL OF ECONOMIC AFFORDABILITY OF FOOD

Abstract

The work grounds necessity of more detailed information to describe economic affordability of food and its variation in each group of the country's population. It is suggested to apply indicators of differentiation of consumption of main food products in households, Gini index, coefficients of elasticity of demand on food products in relation to income for estimation of inequality of food resources distribution. The authors show relation between separate criteria of economic affordability of food. Methods of application of the data of selective study of Ukraine's households in order to determine Gini index, coefficients of elasticity of demand on food in relation to income are described in the article. It has been determined that Gini index that equals 0,05 proves existence of problems in security of economic affordability of food for the whole population. The authors ground reasonability of taking into account only amounts of consumption of bought food in determination of the coefficients of elasticity. During the research, analysis of dynamics of proposed indicators has been carried allowing determination of changes in variation of economic affordability of food for Ukraine's population. Decrease of differentiation of consumption of separate kinds of food products, but level of expenses on food is still too high for almost all citizens of the country can be remarked.

Keywords: food security; food products; economic affordability; Gini index; elasticity of demand; household.

JEL classification: E21, I32, J17.

Вступ

Актуальним завданням будь-якої держави є вирішення проблеми продовольчої безпеки, від чого залежить гарантування сталого соціально-економічного розвитку суспільства, його політичної стабільності. У проекті Закону "Про продовольчу безпеку" (процедура набуття ним чинності не

завершена) зазначено, що ця безпека визначає таке становище, за якого всі громадяни держави стабільно і гарантовано забезпечені якісним продовольством у необхідній кількості, асортименті та відповідній якості [1]. Одним із критеріїв рівня продовольчої безпеки є економічна доступність харчових продуктів – можливість придбання населенням основних їх видів в обсязі, асортименті та відповідній якості, необхідних для забезпечення раціонального харчування.

Упродовж останніх років у рівні харчування населення нашої країни спостерігаються позитивні зміни. Зокрема, зростає рівень споживання продукції тваринного походження, плодів і ягід, який поки що не відповідає раціональним нормам. Калорійність середньодобового споживання населенням продовольства сягає показника, який можна вважати достатнім. Водночас узагальнені показники не відображають рівня задоволення продовольством окремих соціальних груп. Досліджуючи рівень економічної доступності продовольства, слід оцінювати й варіацію відповідних показників у окремих груп населення, диференційованих за рівнем матеріальних статків.

Питання продовольчої безпеки, доступності продуктів харчування для населення досліджуються багатьма економістами. Серед опублікованих в останні роки праць вітчизняних учених варто виділити доробок В. Д. Малигіної, Р. П. Мудрака, Я. Ю. Орленко, О. С. Резнікової, Р. І. Тринька, І. В. Федулової, О. М. Шпичака та інших авторів. Науковці розглядають способи оцінки рівня продовольчої безпеки країни, зокрема економічної доступності продуктів харчування [2, с. 53-54, 387; 3, с. 127]. Здебільшого при цьому орієнтуються на індикатори, затверджені Постановою Кабінету Міністрів України від 5 грудня 2007 року № 1379 “Деякі питання продовольчої безпеки”. Однак окремі дослідники висловлюють думки про необхідність удосконалення сучасної системи оцінки продовольчої безпеки через деталізацію вивчення рівня споживання продовольства домогосподарствами [4, с. 9; 5].

Учені констатують збереження великої варіації споживання продуктів харчування між групами населення залежно від їх доходів [3, с. 152; 6, с. 6]. Вони зазначають необхідність державного втручання у вирішення цієї проблеми через заходи соціального захисту, зокрема через участь домогосподарств у програмі державної продовольчої допомоги [4, с. 16; 7, с. 27]. Обґрунтування змісту таких програм, як і інших заходів, спрямованих на зміцнення продовольчої безпеки країни, потребує деталізації окремих характеристик рівня харчування населення. Дослідники зазначають, що досягнутий рівень інформаційного супроводу забезпечення продовольчої безпеки не є достатнім [8, с. 65; 9, с. 106]. Це обумовлює необхідність продовження досліджень стосовно використання індикаторів оцінки нерівномірності споживання окремих видів продовольства.

Мета статті

Метою статті є обґрунтування методики аналізу варіації (нерівномірності) економічної доступності основних видів продовольства для різних груп населення країни.

Виклад основного матеріалу

Проект Закону України “Про продовольчу безпеку України” передбачає здійснення моніторингу – спостереження, обробки, систематизації інформації щодо економічної доступності для населення основних харчових продуктів. Одним із критеріїв економічної доступності продовольства виступає частка сукупних витрат на харчування в загальному підсумку сукупних витрат населення, яку розраховують за даними обстеження умов життя домогосподарств, здійснюваним Державною службою статистики України. Граничним показником для зазначеного індикатора вважається його 60-відсотковий рівень (за деякими варіантами – 50-відсотковий [9, с. 105]). Порогове значення цього показника, яке вказує на високий рівень життя населення, становить 20% [5; 7, с. 32; 10, с. 34]. За результатами обстеження домогосподарств визначають і варіацію харчування за соціальними групами, критерієм якої є індикатор диференціації вартості харчування – співвідношення між вартістю спожитих продуктів у 20 відсотків домогосподарств з найбільшими загальними доходами та вартістю харчування 20 відсотків домогосподарств з найменшими доходами [11, с. 365-366].

Оскільки рівень доступності окремих продовольчих товарів для соціальних груп населення з різними доходами неоднаковий, певну аналітичну цінність має розрахунок коефіцієнта диференціації споживання окремих видів продовольства за квінтільними (20 %-ми) групами домогосподарств за рівнем середньодушових загальних доходів. За аналогією з зазначеним вище індикатором вартості харчування він визначається як відношення рівня споживання певного виду продовольства на одну особу у 20 % домогосподарств з найбільшими доходами до такого ж показника у 20% домогосподарств з найменшими. Динаміка відповідних показників наведена в табл. 1.

Таблиця 1. Індикатори економічної доступності продовольства в Україні*

Показник	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.
Частка сукупних витрат на харчування в загальних сукупних витратах, %	51,8	53,4	53,1	52,0
у т. ч. у квінтільній групі домогосподарств:				
- з найменшими доходами	61,4	61,9	62,2	61,2
- з найбільшими доходами	42,4	44,0	43,7	43,5
Індикатор диференціації вартості харчування	1,379	1,292	1,598	1,618
Індикатор диференціації споживання в домогосподарствах:				
- м'яса і м'ясопродуктів	2,09	1,92	1,87	1,78
- молока і молочних продуктів	1,78	1,71	1,69	1,60
- яєць	1,29	1,22	1,29	1,22
- риби і рибопродуктів	1,92	1,77	1,69	1,62
- цукру	1,37	1,36	1,35	1,31
- олії та інших рослинних жирів	1,31	1,19	1,25	1,06
- картоплі	1,07	1,06	1,13	0,95
- овочів та баштанних	1,69	1,49	1,54	1,39
- фруктів, ягід, горіхів, винограду	2,59	2,29	2,29	2,20
- хліба і хлібних продуктів	1,12	1,05	1,05	1,03

* Розраховано за даними статистичних збірників "Витрати і ресурси домогосподарств України" за відповідні роки.

Частка сукупних витрат на харчування в загальних сукупних витратах домогосподарств України упродовж останніх років суттєво не змінилася і залишається доволі високою, близькою до граничного значення. Навіть у групах домогосподарств із найвищими доходами цей показник є доволі далеким від порогового значення, яке свідчить про високий рівень життя (у 2012 році у відповідній квінтільній групі він становив 43,5 %, у децильній – 39,8 %). Отже, рівень економічної доступності продовольства в Україні залишається надто низьким.

Індикатор диференціації вартості харчування упродовж останніх років характеризувався тенденцією до зростання, тоді як диференціація у споживанні основних видів продовольства, визначена на основі натуральних показників, зменшувалася. Це означає, що на фоні певного підвищення споживання основних продуктів харчування зростає нерівність у вартості продовольчих наборів. Остання залежить від ціни та кількості спожитого продовольства. Ціна значною мірою визначається якістю продуктів харчування. Якщо вартість 1 кг м'ясопродуктів, спожитих у домогосподарствах з першої (нижчої) їх децильної групи, становила у 2012 році 32,65 грн, то в десятій (вищій) групі – 42,40 грн, вартість 1 кг молока та сиру (в перерахунку на молоко) – відповідно 5,31 і 6,83 грн. Таким чином, якщо за кількісними параметрами рівень продовольчої безпеки в Україні підвищується для усіх груп населення, то за якістю споживаного продовольства спостерігається помітна диференціація.

Залежність між рівнем доходів домогосподарств і рівнем споживання ними основних видів продовольства можна зобразити графічно. На рис. 1 показано розподіл сукупного фонду споживання м'яса між групами населення України залежно від рівня середньодушових еквівалентних загальних доходів. Лінія ОДА є аналогом кривої Лоренца, яка демонструє фактичний розподіл доходів у суспільстві й дає уявлення про ступінь нерівності їх розподілу. У нашому прикладі лінія ОДА відображає розподіл у суспільстві м'ясних продовольчих ресурсів. Нерівність розподілу характеризує відхилення ламаної лінії ОДА від прямої ОА – лінії абсолютної рівності. Що більше відхилення, то більша нерівність у споживанні м'яса домогосподарствами з різним рівнем доходів.

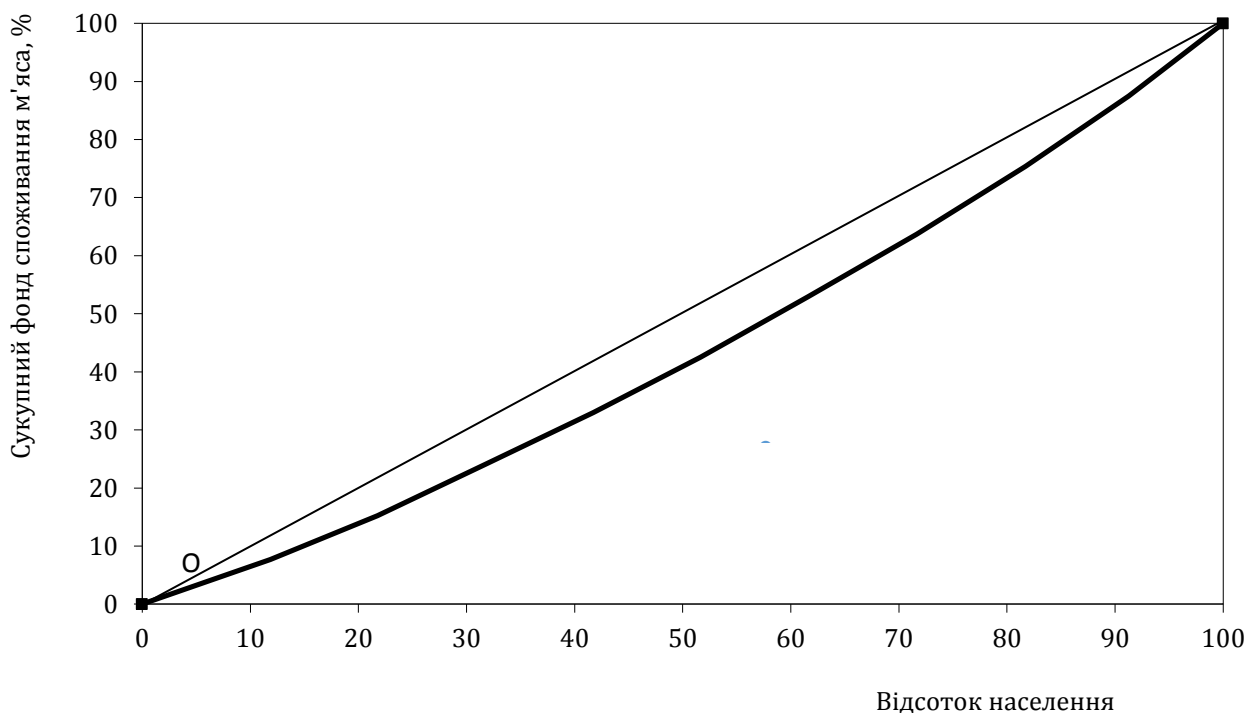


Рис. 1. Розподіл сукупного фонду споживання м'ясопродуктів за децильними групами населення України залежно від розміру їх середньодушових еквівалентних загальних доходів, 2012 р. *
* Розраховано за джерелом [11].

Крива Лоренца графічно демонструє розподіл доходів у суспільстві, а макроекономічним показником, що характеризує відхилення фактичного розподілу доходів населення від лінії їх рівномірного розподілу, є коефіцієнт Джині (коефіцієнт нерівності розподілу доходів). У принципі цей показник можна використовувати для оцінки розшарування суспільства країни (регіону) за будь-якою досліджуваною ознакою, а тому пропонуємо застосовувати його для кількісної оцінки нерівномірності в розподілі продовольчих ресурсів. Коефіцієнт Джині вимірюється відношенням площі фігури, утвореної кривою Лоренца і лінією абсолютної рівності OA, до площі трикутника OAC. За абсолютної рівності в розподілі ресурсу він рівний нулю. Що більший цей показник, то більша нерівність у розподілі ресурсів у суспільстві. Коефіцієнт Джині (G) розраховується за формулою:

$$G = 1 - 2 \sum_{i=1}^n P_i \cdot cum Y_i + \sum_{i=1}^n P_i Y_i, \quad (1)$$

де P_i – частка населення i -тої групи в загальній чисельності населення, Y_i – частка доходів (спожитого продовольства) i -тої групи населення; $cum Y_i$ – кумулятивна частка доходу (обсягу споживання продовольства); n – число груп населення [11, с. 365].

За методикою визначення коефіцієнту Джині ми розраховували показники, які характеризують нерівномірність розподілу основних видів продовольчих товарів між групами населення України, диференційованими за рівнем доходів (табл. 2). Для цього використана інформація про обсяг споживання продуктів харчування у децильних групах домогосподарств залежно від розміру середньодушових загальних доходів. Врахована неоднакова частка населення у різних децильних групах (P_i). Так у 2012 році в першій децильній групі домогосподарств вона становила 11,85 %, у десятій – 8,75 %. Ці частки визначені нами на основі встановлення фактичного середнього розміру домогосподарств у окремих децильних групах, виходячи з еквівалентного їх розміру, який наводиться в статистичних публікаціях [11, с. 366].

Таблиця 2. Характеристика нерівномірності розподілу продовольства між населенням України, коефіцієнт Джині*

Вид продуктів харчування	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.
М'ясо і м'ясопродукти	0,161	0,151	0,142	0,125
Молоко, молокопродукти та масло	0,118	0,117	0,099	0,091
Яйця	0,053	0,048	0,053	0,044
Риба і рибопродукти	0,122	0,118	0,101	0,086
Цукор	0,069	0,076	0,060	0,049
Олія та інші рослинні жири	0,055	0,050	0,035	0,015
Картопля	0,016	0,025	0,026	- 0,008
Овочі та баштанні	0,106	0,094	0,083	0,063
Фрукти, ягоди, горіхи, виноград	0,190	0,167	0,162	0,153
Хліб і хлібні продукти	0,026	0,031	0,015	0,003
Довідково: коефіцієнт Джині за загальними доходами	0,257	0,253	0,243	0,233

* Розраховано за даними статистичних збірників "Витрати і ресурси домогосподарств України" за відповідні роки.

У динаміці спостерігається зменшення коефіцієнтів Джині для всіх основних продуктів харчування. Це свідчить про зменшення нерівності у споживанні продовольства групами населення з різним рівнем доходів. Від'ємне у 2012 році значення розрахованого нами коефіцієнта Джині для картоплі означає, що більша частина відповідної ламаної АДО пролягає над лінією абсолютної рівності АО. Картопля та хлібні продукти є найдоступнішими для населення країни видами продовольства.

Використання коефіцієнта Джині для оцінки нерівності в економічній доступності продовольства вимагає обґрунтування пропозицій щодо встановлення певних інтервалів, які б характеризували ступінь цієї доступності. Чинна міжнародна класифікація зазначених коефіцієнтів для цього непридатна. Певна майнова нерівність для суспільства є природною, тоді як суттєва диференціація у сфері продовольчого забезпечення є свідченням соціальної кризи. Вважається, зокрема, що коефіцієнт Джині на рівні 0,23-0,25 (як в Україні) свідчить про не надто високу нерівність у розподілі доходів у суспільстві. Однак порівняння даних, наведених в табл. 1 і 2, підводить нас до висновку, що перевищення відповідним коефіцієнтом позначки 0,05 вказує на проблеми в забезпеченні економічної доступності продовольства для усього населення.

Досліджуючи економічну доступність продовольства, слід враховувати, що окремі демографічні групи населення споживають неоднакові обсяги продуктів харчування. Наприклад, затверджені у 2000 році Постановою Кабміну набори продовольчих товарів визначають норму м'яса і м'ясопродуктів для працездатного дорослого населення на рівні 53,0 кг, непрацездатного дорослого – 38,0, дітей віком до 6 років – 35,5, дітей від 6 до 18 років – 55,7 кг [12]. Ураховуючи цю обставину, з 2011 року в Україні для відображення результатів вибіркового обстеження визначають середній еквівалентний розмір домогосподарства у розрізі окремих їх децильних груп. Однак споживання окремих видів продовольства й надалі визначають на одну фізичну особу. У статистичних збірниках наводяться дані про помітну варіацію споживання окремих видів продовольства залежно від кількості дітей у домогосподарстві [11, с. 286], але не існує чіткої відповіді, якою мірою ця варіація обумовлена диференціацією фізіологічних потреб, а якою – нерівністю в доходах. Методологічне забезпечення відповіді на це питання – завдання вітчизняної статистики.

Економічна доступність продовольства відображає можливість отримання населенням основних продуктів харчування як через їх придбання, так і через виробництво в особистому господарстві [2, с. 47; 10, с. 86]. Обидва ці варіанти враховуються при визначенні показників сукупних витрат на харчування за результатами обстеження домогосподарств. Частки споживання окремих видів продовольства натурального виробництва, незважаючи на тенденцію до зменшення, залишаються доволі високими. Наприклад, у 2012 році на таке споживання припадало 10,2 % м'ясопродуктів, 17,9 % молокопродуктів, 23,0 % яєць, 23,9 % овочів і баштанних, 48,4 % картоплі. Загалом відповідні показники вищі в групах домогосподарств із низькими доходами [11, с. 309]. Однак далеко не всі сім'ї спроможні вирішувати питання продовольчого забезпечення через ведення особистого господарства. Тому актуальним є визначення доступності для різних груп населення продуктів харчування через їх придбання.

У процесі дослідження цього питання пропонуємо визначати показники еластичності попиту на окремі види продовольства за доходами, враховуючи тільки ту продукцію, яку споживачі купують. Для цього оцінюють відмінності в обсягах споживання придбаного продовольства в окремих децильних

групах домогосподарств. Пропозиції окремих авторів урахувувати зміну рівня доходів населення та споживання ним продовольства порівняно з попереднім роком [наприклад, 8, с. 163-164] вважаємо суперечливими, оскільки при цьому не враховується вплив інших вагомих чинників – зміни цін, загального обсягу споживання під впливом коливань обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, імпорту тощо. Покажемо методику визначення еластичності попиту на продовольчі товари за доходом на прикладі однієї з основних продовольчих груп – м'яса і м'ясопродуктів (табл. 3).

Таблиця 3. Розрахунок коефіцієнтів еластичності попиту на м'ясо за доходом в Україні, 2012 р. *

Децильна група домогосподарств за середньо-душовими загальними доходами	Споживання придбаних м'ясопродуктів на одну особу на місяць, кг	Грошові доходи на одну особу на місяць, грн	Загальні доходи на одну особу на місяць, грн	Коефіцієнт еластичності попиту, розрахований на основі	
				грошових доходів	загальних доходів
Перша	2,6	656,51	721,00	x	x
Друга	3,2	901,76	983,61	0,66	0,67
Третя	3,4	1015,74	1108,11	0,51	0,50
Четверта	3,5	1129,14	1223,76	0,26	0,28
П'ята	3,7	1252,04	1360,34	0,60	0,53
Шоста	4,2	1398,28	1498,62	1,15	1,31
Сьома	4,3	1556,95	1659,76	0,22	0,24
Восьма	4,7	1785,74	1892,01	0,65	0,68
Дев'ята	5,2	2137,49	2237,19	0,57	0,61
Десята	6,0	3220,22	3323,15	0,35	0,36
У сукупності	4,0	1462,65	1557,01	0,55	0,58

* Розраховано за даними джерела [11].

Коефіцієнт еластичності попиту на продовольчі товари за доходом (E_Y) відображає зміну поведінки споживачів продовольства в міру зростання їх доходів. Для його визначення пропонується використовувати формулу, виведену на основі методики англійського економіста Р. Аллена:

$$E_Y = \frac{(Q_2 - Q_1) : (Q_1 + Q_2)}{(Y_2 - Y_1) : (Y_1 + Y_2)}, \quad (2)$$

де Q_1, Q_2 – обсяг попиту з розрахунку на одну особу за різними групами споживачів; Y_1, Y_2 – обсяг доходу на одну особу за різними групами споживачів.

Коефіцієнти еластичності для окремих децильних груп визначені на основі врахування зміни досліджуваних показників порівняно з попередньою групою. Узагальнюючий коефіцієнт еластичності попиту на м'ясопродукти визначений як середня арифметична зважена з коефіцієнтів за окремими децильними групами. Як ваги виступала частка населення в цих групах. Окрім того, можна простежити зміни в еластичності попиту в сім'ях з різним рівнем достатку. Об'єктивніше особливості поведінки споживачів відображають коефіцієнти еластичності попиту на продовольство за грошовими доходами, адже саме вони безпосередньо визначають їх купівельну спроможність. Загальні доходи домогосподарств, окрім грошових, містять і вартість спожитої продукції власного (натурального) виробництва, від рівня споживання якої, очевидно, залежить і рівень придбання продовольчих товарів. Зі зменшенням в обсязі споживання продовольства продукції власного виробництва розбіжність між обома коефіцієнтами зменшуватиметься. У групі м'ясопродуктів вона й зараз не є надто помітною.

За описаною вище методикою нами розраховані коефіцієнти еластичності попиту на основні види продовольства за грошовими доходами. У 2012 році підвищеною еластичністю попиту відзначалися м'ясопродукти (відповідний коефіцієнт, як вказувалося, становив 0,55) та фрукти і ягоди (0,72). Найнижчий рівень еластичності попиту був характерний для олії (0,07) та хлібопродуктів (0,02). Коефіцієнти еластичності на інші групи продовольчих товарів належить до групи середніх. Вони становили: для цукру – 0,23, яєць – 0,26, картоплі – 0,33, риби і рибопродуктів – 0,37, овочів і баштанних – 0,38. Порівнюючи ці дані з наведеними у табл. 1 і 2 показниками, доходимо висновку: що рівномірніше розподіляються продовольчі ресурси між усіма верствами населення, то менші відповідні коефіцієнти еластичності попиту. Отже, за абсолютною величиною та динамікою коефіцієнтів еластичності попиту

на основні види продовольства за доходом можна з'ясувати зміни в їх економічній доступності через роздрібну торгівлю. Це розширює аналітичні можливості використання цих коефіцієнтів, які є надзвичайно важливою характеристикою середовища функціонування виробників агропродовольчої продукції.

Висновки

Рівень варіації економічної доступності продовольства для окремих груп населення та в часі є важливою характеристикою продовольчої безпеки країни. Використання в якості критеріїв оцінки цієї варіації індикаторів диференціації споживання в домогосподарствах окремих видів продовольства, коефіцієнтів Джині, коефіцієнтів еластичності окремих видів продовольства за доходом дозволяє отримати детальнішу інформацію про зміни в системі продовольчої безпеки країни, з'ясувати зв'язок цих змін із поведінкою різних суспільних груп.

Результати проведеного дослідження свідчать про наявність певних позитивних змін в економічній доступності продовольства для населення України. Зменшується диференціація споживання окремих видів продовольства в натуральних їх обсягах. Водночас частка витрат населення на продовольство у структурі сукупних витрат залишається занадто високою для всіх децильних груп домогосподарств, що гальмує придбання інших споживчих товарів і розвиток відповідних секторів вітчизняної економіки. Зростання індикатора диференціації вартості харчування свідчить про нерівномірний доступ окремих груп населення до якісного продовольства. Кількісна оцінка цієї диференціації дозволяє конкретизувати заходи, що їх рекомендується здійснити для поліпшення продовольчого забезпечення населення, а згодом – відстежити ефективність відповідних заходів.

Список літератури

1. Про продовольчу безпеку України : проект Закону України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/L_doc2.nsf/link1/JF6GI01A.html.
2. Продовольча безпека: сутність, стан та особливості забезпечення [Текст] : монографія / керівник авт. кол. проф. І. В. Федулова. – К. : Кондор, 2013. – 468 с.
3. Продовольча безпека країни: стан та перспективи зміцнення [Текст]: монографія / Керівник авт. кол. проф. Р. І. Тринько. – Львів : ЛьвДУВС, 2011. – 304 с.
4. Мудрак, Р. П. Продовольча безпека України в умовах глобалізації [Текст] : автореферат дис. на здобуття наук. ступеня докт. екон. наук / Р. П. Мудрак. – Миколаїв, 2013. – 36 с.
5. Скидан, О. В. Продовольча безпека як пріоритет аграрної політики: проблеми інституціоналізації [Електронний ресурс] / О. В. Скидан // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2010. – №7. – Режим доступу: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=154>.
6. Шпичак, О. М. Проблеми ємності внутрішнього споживчого ринку сільськогосподарської продукції та продовольства в контексті купівельної спроможності населення [Текст] / О. М. Шпичак, О. В. Боднар // Економіка АПК. – 2013. – №6. – С. 5-13.
7. Малигіна, В. Д. Методика забезпечення продовольчої безпеки України [Текст] : монографія / В. Д. Малигіна. – Донецьк : Ноулідж, 2011. – 532 с.
8. Резникова, О. С. Продовольственная безопасность в условиях мировой глобальной экономики [Текст] : монографія / О. С. Резникова. – К. : АРИАЛ, 2011. – 328 с.
9. Скрипник, А. В. Інформаційна складова продовольчої безпеки України [Текст] / А. В. Скрипник, Т. Ю. Зінчук // Економіка АПК. – 2012. – №9. – С. 103-111.
10. Орленко, Я. Ю. Формування продовольчого забезпечення України в контексті національної безпеки: теоретичні засади, методологічні підходи, механізми державного управління [Текст] : монографія / Я. Ю. Орленко. – Донецьк : Юго-Восток, 2013. – 416 с.
11. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2012 році (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств) [Текст] : статистичний збірник. Частина I / Державна служба статистики України. – К. : [б. в.], 2013. – 377 с.
12. Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення [Текст] : постанова Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2000 р. № 656 // Офіційний вісник. – 2000. – №16. – С. 97-111.

References

1. Verkhovna Rada of Ukraine (2011). On food safety of Ukraine: project of Law of Ukraine. Retrieved April 15, 2014, from : http://search.ligazakon.ua/L_doc2.nsf/link1/JF6GI01A.html. Kyiv.
2. Fedulova, I. V. (2013). Food safety: essence, status and features of providing. Kyiv, Kondor.
3. Tryn'ko, R. I. (2011). Food safety of state: status and prospects of strengthening. Lviv, Lviv State University of Internal Affairs.

-
4. *Mudrak, R. P. (2013). Food safety of Ukraine in the context of globalization. Mycolayiv, Mykolayiv National Agrarian University.*
 5. *Skydan, O. V. (2010). Food security as a priority agricultural policy: issues of institutionalization. Public Administration: improvement and development, 7.*
 6. *Shpychak, O. M., Bodnar, O. V. (2013). Problems of capacity of the domestic consumer market for agricultural products and foodstuffs in the context of purchasing power. Ekonomika APK, 5, 87-95.*
 7. *Malygina, V. D. (2011). Methods of ensuring food security of Ukraine. Donetsk, Noulig.*
 8. *Reznikova, O. C. (2011). Food security in condition of world global economy. Kyiv, ARIAL.*
 9. *Skrypnyk, A. V., Zinchuk, T. Yu. (2012). Information component of food security of Ukraine. Ekonomika APK, 9, 103-111.*
 10. *Orlenko Ya. Yu. (2013). The formation food supply of Ukraine in the context of national security: theoretical frameworks, methodological approaches, mechanisms of public administration. Donetsk, Yugo-Vostok.*
 11. *State Statistics Service of Ukraine (2013). Expenditure and Resources of household of Ukraine in 2012 year. Kyiv.*
 12. *Ukrainian Government (2000). On approval of food sets, non-food products and service sets for basic social and demographic groups: resolution. Ofitsiyyny visnyk, 16, 97-111.*

Стаття надійшла до редакції 23.03.2014 р.